

דפי עיון

"ליהודים היתה אורה" אמר רבי יהודה:
אורה - זו תורה.

וכך הוא אומר:

"כי נר מצוה ותורה אור" [מגילה ט"ז]

לזכרה של: אורה מושקוביץ ע"ה
משואות-יצחק

במפרשים

יו"ל ע"י מ. מושקוביץ * משואות-יצחק 79858 ד.נ. שדה-גת * טל': 08-8616173 * פקס: 08-8616174

שנת תשס"ח

פרשת מטות

א. תוספת ברכה.

פרק ל' פסוק ב':

וידבר משה אל ראשי המטות (ל' ב')

כבר דקדקו מפרשים על שנוי סדר ציו זה מסדר כל הצווים שבתורה. שנאמר בהם דבר. אי צו אל בני ישראל, ובודאי טעם מיוחד בזה לצוות זה רק אל ראשי המטות. וכתבו בזה המפרשים הרבה. והברי תו"ל בזה ידועים. והובא ברש"י כאן.

ולו נראה להטעים שנוי ציו זה בדרך פשוט, כי הן כפי שידוע בתורה ובנביאים ובחז"ל, כי ענין נדרים בכלל אינו לרצון לפני ה', כמש"כ (פ' תצא) וכי תהיה לנדור לא יהיה בך חטא (בדרים ע"ז ב'), וכן בקהלת (ה') טוב אשר לא תדור, וכן אמרו כל הגודר כאלו בנה במה והמקיימו כאלו הקריב קרבן, וטוב מזה ומזה שאינו נידר כל עיקר (בדרים ט' א'). ויותר מזה אמרו, כל הגודר אעפ"י שמקיימו נקרא רשע (שם כ"ב א') *.

יטעם החבר יש לומר מפני שענין נדר מיקף באחריות הרבה, כמו באיתור תשלומין ובמניעת תשלומין ובצמצום ופחיתות ערך התשלומין יבדוקה. ועל פי זה גם העונש מרובה בו, וכמו שאמרו בעין נדרים כשאין משלמין אי אפילו רק באחרין לשלם אשתו של אדם ובניו קטנים מתים (עיון שבת ל"ב ורה"ש ר'), ולכן בכלל טוב שימנעו מלנדור (אם לא בעת צרה, כמ"ש במ"ר ר"פ ויצא על הפסוק וידר יעקב נדר, שפציה לנדור בעת צרה, ועיון בתוס' תולין ב' ב') *.

ימכל זה לא יפלא אם הפליגו תו"ל כל כך במעלת מניעת נדרים, היא כדי לנטיח את לב העם מזה אשר הוא בכלל כרוך אחר נדרים, והנה אם לנטיח זו של ההמון עוד יתפרסם אפשרות הפרת הנדר, הלא בידיאי יוסיפו הרגל לנדור, בחשבכם, כי בכל שעה אפשר להם להפטר מהנדר ע"י הפרתו, ולכן לא פרסם זאת משה גלוי לכל העם כי אם לראש מטה כל שבט שידע את אשר לפניו במקרה נדר והפרתו, וההמון לא ישתמש בידועה גלויה מענין זה.

* יאמנם כי לכאורה זה המנה באיה, כי אין יתכן שעה שגודר וקיים וקרא רשע, אך הנה כבר הובאר אצלנו, כי הכם רשע אעפ"י שאינו הגילין לבנות בו את התנאי ופישע יבועט בתורה ובסעיות, אי גזון והכסן ובדומה — אעפ"י כן לפעמים הוא כוהל גם את זה אשר רק במקרה נדר הוא עושה רק דבר שלא כהוגן, וכמו שאמרו המורים יד על חבילה וקרא רשע (במהדרין ג"ח ב'), ואעפ"י שבכלל הוא שומר תורה.

וכן אם אהר מתחייב כלתית עביר עבודה שטעה רק במקרה ביד נקרא רשע, כמש"כ (פ' תצא) והיה אם בן הבית הרשע, ואמרו על הפסוק שם ונקלה אחיך לעיניך כיון שלקח הרוי הוא כאחיק, כלומר, כישראל בית, ולא יכון לו עוד התואר רשע.

וכן אם אהר יש לו דין עם חבירו ולא זכה בדין נקרא רשע, כמש"כ (שם) והרשיעו (הרשיעים) את הרשע, אעפ"י שכל רשעהו היא אך זרק בית שאבד בדין עם חבירו, וזולת זה אין בו כל דבר רשע.

וכנה צריך לפרש בהמאמר שהובא לפנינו בזה, כל הגודר אעפ"י שמקיימו נקרא רשע, כלומר עשה בזה דבר שלא כהוגן, יען כי בכלל טוב לאיש מזהבין וכו' לו

אלות

מטות

1. מהו הקושי המפורסם ומה דעת חז"ל (רש"י)?
2. פרשנו אינו מסתפק בתשובה זו ומביע דעתו על ציין כללי ביותר, מהו?
3. איך תשובתו הרציונית-כללית צונה - אמנם בעקיפין - על אאלתו פתחילת הקטע?
4. פצצת מה דעתו על נדריט?
5. למה אמר כן לה ככל זאת קייט?
6. האט לה לפסח או לפנאי פנודר?
7. למה אמר כן לה נאמר לראשי המטות פלפד?

* * *

ב. מדרשי תורה להקדוש אנשלמה האשתורקי הי"ד.

פרק ל' פסוק ג':

לא יחל דברו, ריל שלא יעשה שבועה שיעשה חלול אם יקיימה כנון שנשבע לבטל את המצוה ולחלל ברית ולעבור עבירה. וויש ככל היוצא מסיו ריל שתהיה שבועתו כצד שיתה בירו לקיים ככל היוצא מסיו ולעשות כמו שאריל לוקה^ט ואוכל סצה וויש לא יחל דברו:

אלות

1. מה הקושי האפשרי פהנת הפסוק?
2. מהי דעת פרשנו פמופנו?
3. "שיתה בירו לקייט" מה הכוונה כאן?

* * *

ג. קדושת לוי.

פרק ל' פסוק ג':

לאמור איסר י"א נפשו (ל, ג). נראה פירושו, שאסור לידור שום נדר, רק כשיצרו מתגבר לעבור עבירה או מותר לידור ולישבע, כמו שעשה בועז ליערה שנשבע חי ה' (רות ג, יג) וירד לר' יצחק פירוש 'לאסור איסר', דהיינו שנדר הוא 'איסר על נפשו', והוא נשבע לבטל יצרו: לא יחל דברו פמה 'יוצא מפיו יעשה' (ל, ג). מי שאינר ערשה דבורו חולקן, עושה תקונים בכל היוצא מפיו, ויגזור אומר ויקם לו י"א איים כב. כדל, 'צדיק מושל ביראת אלויים' (טו, טו) וי"א פניה טו, ב), על ידו עמיתת ברית דרטייג, וזהו 'מטות', שיכול דרטיית מדותו של הקב"ה מדין לרחמים:

אלות

1. קטע הראשון מתייחס פרשנו לפצצת הנדריט, מה דעתו, ואל מה הוא מכסס אותה?
2. מה הדומה fe פוצני?
3. מה מוסיפים דבריו קטע השני?
4. מה פירושו ל"מטות" כאן?
5. מה הרציון פכק?

* * *

ד. העמק דבר.

פרק לב' פסוקים טז'-כג':

(טז) גדרת צאן נבנה למקננו • כמבוקשנו
 הראשון : וערים למפנו • המבוקש השני • והיינו
 שהקדימו גורד האלף לטורד הטף : (יז) לפני בני
 ישראל • הוסר הטענה הראשונה של משה אין
 ימלאו לב שהם יבאו למלחמה והנהנו נשז • הרי
 אנו הולכים חושים למלחמה • וגם הטענה השני'
 שיאמרו שאנו יראים • ואין אמתו סומכים על השגחתו
 ית"ש • אדרבה נשעה שלך חושים • וישב מפנו
 בערי הטבצד • הרי אין אנו יראים לעוזב את
 הבנים וסומכים אמתו על השגחתו ית' עליהם •
 ואם שלא רנו לסמוך על נס ולהניחם בערי הפרזי •
 זה כבר נתראה הקב"ה שיהיו בזו המדרגה • אבל
 מכ"מ הרי סומכים עליו • דבלא השגחה פרטית ממנו
 ית' לא יועיל ערי מבצר כאשר אין איש להלחם
 ג"כ : (יח) לא נשוב וגו' • עוד יש לכל השבטים
 למען • מה שאנו זוכים קודם להם בנחלה • שהרי
 בשני החילוק חוגם יכולים לעשות מאומה לגורד
 חלקם ונחלתם כל עוד לא נחברר החילוק • והאנו
 כבר מבוררת בידנו • ע"כ נכטיה כי לא נשוב אל
 צהינו וגו' • לא אחר הכיבוש לחוד • אלא אחר
 החילוק : (יט) כי לא נחל וגו' • כי הראשון
 משמעו דהא • וכי השני משמעו אם • אם תחליט
 שבאה נחלתנו וגו' : (כ) אם תעשון וגו' • הסיף
 להם משה שני דברים • חדא אחר כאשר תחלצו
 וגו' • אזי (בא) ועבר לכם כל חלוץ וגו' • לא
 שילכו כמה חלוצי מלחמה וגו' • וכמה ישארו בבית •
 לא כן אלא כל חלוץ כו' • שנית אמר להם

(כב) ונבבשה הארץ לפני ה' • זה שאמרתם לא
 נשוב אל צהינו עד הסגחל ב"י איש נחלתו • היינו
 חילוק הארץ לא יהא משום להחנקות מחרעמות
 ישראל לחוד כמשמעות הלשון • אלא כל עוד שלא
 נחלקה הארץ לא נכבשה : לפני ה' • כי קדושת
 הארץ הלוי' הרבה בחילוק וצברור כל אחד על נחלתו •
 כידוע שבזה תלי' דיני יובל ועוד כמה דינים שאין
 נוהג אלא בזמן שהיובל נוהג • והרי זה עיקר רנו
 ה' שהאם הארץ מיושבת בקדושתה לפניו • ואז תהי'
 הנהגתו והשגחתו ביחוד עליה • ובהם יהיו נקיים
 גם מה' גם מישראל • והוסיף עוד משה לכונה זו
 ל"מ למעשה • והיתה הארץ הזאת לאחזה לפני
 ה' • גם הארץ הזאת עה"י • אע"ג שבאמת קיל
 קדושתה מגליל ויהודה מכ"מ תהי' הארץ לאחזה לפני
 ה' • בקבלת השגחתו ית' וכל מנהגי ח"י כמו בפסרת
 השבטים : (כג) ואם לא תעשון כן • שתהיה
 אחוזתכם לפני ה' : הנה חטאתם לה' • כבר ינחמם
 ידי חובתכם לישראל • אבל חטאתם לה' • שהרי
 הוא חסן שגם חסם תהיו תחת השגחתו כמו עשרה
 שבטים שבח"י : ודעו חטאתכם וגו' • תזכרו מה
 שאתם עלולים לחטוא חפי' יעשו כמו שהם מזוויס •
 כאשר כן באמת סרו חחלה מה' בע"ז • וגם גלו
 חחלה לעשרת השבטים • והיינו משום שקדושת הארץ
 הועילה הרבה מעה"י : וע"ע מש"כ בס' דברים ג' :

מטות

1. מה הפציה בפסוק טז' ומה תשובת פרשניו?
2. בפסוקים יז', יח' מסביר פרשניו את תשובתם לפצנות משה, מה בדיוק האצנה שלהם?
3. בפסוק יט' מוכיחים פצאייט "כי" פרשניו מסביר את ההבדל ביניהם, למה זה חשוב לו?
4. פרשניו מסביר את שתי תביעותיו הנוספות של פרשניו. מהם, מה בדיוק פיקס כאן משה ולמה?
5. מה יקרה אם לא יצאו כמובטח?
6. מה קרה פאמת פאציות?
7. איך נצטערו ה' השבטים וחזי?

* * *